

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMIDA DUAL
TA'LIMNI TAKOMILLASHTIRISH

Faxriddin Hamroyevich Azimov
Jizzax shahar kasb-hunar maktabi direktori

Annotatsiya: Ushbu maqolada dual ta'lim tizimi nima ekanligi, dual ta'limning yurtimizdagi professional ta'lim tizimidagi o'ri haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Ta'lim, zamonaviy, shaxs, dual, maqsad, model, ko'rgazmali qurollar, kollej, investitsiya, talaba, bilim, shartnoma.

Oliy kasbiy ta'limning zamonaviy mahalliy pedagogikasida professional mutaxassisni tayyorlashga asos bo'lgan juda ko'p turli xil yondashuvlar qo'llaniladi. Ular orasida allaqachon ma'lum va o'rnatilgan (an'anaviy –bilimga asoslangan, tizimli faoliyatga asoslangan murakkab, shaxsga yo'naltirilgan, shaxs-faoliyatga asoslangan), shuningdek, ilmiy aylanishga kirgan yangilari ham bor. Dual ta'lim tizimi–ixtisoslashgan ta'lim turi bo'lib, talaba nazariy bilimlarni ta'lim muassasasida, amaliy ko'nikmalarni esa bevosita ish joyida, yani tashkilotda olish imkoniyatini yaratib beradi. Dual ta'limning asosiy maqsadi, talabalarning kasbiy tayyorgarlik sifatini tayyorlashdan iborat.

Dual ta'lim bir vaqtning o'zida ikki tilda o'qitishni o'z ichiga olgan o'qitish usulini anglatadi. Ushbu yondashuv odatda ikki tilli ta'lim dasturlarida qo'llaniladi, bu erda talabalar o'z ona tilida va ikkinchi tilda ta'lim oladilar. Dual ta'limning maqsadi talabalarga ikkala tilni teng ravishda o'rganishni ta'minlash orqali ikki tillilik va akademik yutuqlarni rivojlantirishdir. Dual ta'lim sinflarida o'qituvchilar har ikki tilda o'rganishni osonlashtirish uchun turli xil ta'lim strategiyalaridan foydalanadilar. Bu talabalarga ikkala tildagi tushunchalarni tushunishga yordam berish uchun ko'rgazmali qurollar, imo-ishoralar va hayotiy misollardan foydalanishni o'z ichiga olishi mumkin. O'qituvchilar, shuningdek, guruh muhokamalari, yozma topshiriqlar va boshqa tadbirlar orqali talabalarga har ikki tilda gapirish, o'qish va yozishni mashq qilish imkoniyatini beradi. Dual ta'lim dasturlari turli sinf darajalarida amalga oshirilishi mumkin va har bir tilga ajratilgan vaqt miqdori jihatidan farq qilishi mumkin. Ba'zi dasturlar 50/50 modelidan foydalanadi, bunda o'qitish vaqtining yarmi har bir tilga ajratiladi, boshqalari esa o'qituvchilarning ehtiyojlari va maqsadlariga qarab har xil taqsimotga ega bo'lishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, dual ta'lim dasturlari talabalar uchun ko'p foyda keltirishi mumkin. Ular nafaqat ikki tilni bilishni rivojlantiradilar, balki muammolarni hal qilish qobiliyatlari va madaniy xabardorlik kabi kognitiv afzalliklarga ham ega bo'lishadi. Bundan tashqari, dual ta'lim dasturlarida qatnashadigan talabalar ko'pincha o'zlarining bir tilli tengdoshlarini akademik jihatdan ortda qoldiradilar.

Umuman olganda, dual ta'lim til o'rgatishning samarali yondashuvi bo'lib, talabalarga bir nechta tillarni bilish imkonini beradi va shu bilan birga akademik muvaffaqiyatga erishadi.

O'zbekiston Respublikasi professional ta'lim tizimida dual ta'limni takomillashtirish uchun bir necha yo'nalishlar amalga oshirilishi mumkin:

1. Qo'llab-quvvatlash davlat dasturlari: Davlat institutlari va byudjetli tashkilotlar dual ta'limning takomillashtirilishi uchun qo'llab-quvvatlash dasturlarini ishlab chiqarishi kerak. Bu dasturlar dual ta'limni amaliyotda olib boradigan tashkilotlarga moliyaviy va boshqa ko'maklar berishni o'z ichiga oladi.

2. Moliyaviy investitsiyalar: Dual ta'limning takomillashtirilishi uchun moliyaviy investitsiyalar yaratish zarur. Bu investitsiyalar bilan dual ta'limda ishtirok etadigan tashkilotlar uchun zarur bo'lgan material-texnik bazani rivojlantirish, sohalarda yangi laboratoriya va atölye yaratish, yoshlarni kasbiy bilimlarni olib boradigan maktablarga kirishini rag'batlantirish mumkin.

3. Kasb-hunar kollejlari bilan hamkorlik: Dual ta'limda ishtirok etuvchi talabalarning kasb-hunar kollejlari va universitetlar bilan hamkorlik qilishi muhimdir. Bu hamkorlik orqali talabalar teorik bilimlarni olishgan paytlarida amaliyotda ham ish bilimlarini o'rganish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

4. Biznes va tashkilotlar bilan shartnoma: Dual ta'limni takomillashtirish uchun biznes va tashkilotlar bilan shartnoma tuzish ham muhimdir. Shu shartnomalar orqali talabalar o'quv jarayonida biznes va tashkilotlarda ish bilimlarini o'rganish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

5. O'quv dasturlarini yangilash: Dual ta'limni takomillashtirish uchun o'quv dasturlari va metodikalarni yangilash zarur. Bu, talabalarning amaliyotdagi vazifalarga asoslangan, kasbiy qobiliyatlarini rivojlantiradigan va sohalardagi yangiliklarga mos keluvchi dasturlarni rivojlantirishni talab qiladi.

Bu yo'nalishlar hammasi birgalikda dual ta'limni O'zbekistonda takomillashtirishga yordam berishi mumkin. Dual ta'limning takomillashtirilishi O'zbekistonda kasbiy taraqqiyot va ishlab chiqaruvchi sanoatning rivojlanishi uchun muhimdir.

O'zbekistonda dual ta'limning o'rni juda katta ahamiyatga ega. Bu tizimda talabalarga teorik bilimlar o'qitilishi bilan birga amaliyotga asoslangan bilimlar ham o'rgatiladi. Dual ta'lim tizimi, talabalarning teorik bilimlardagi bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatini beradi va ularning kasbiy mahoratlarini rivojlantirish uchun yordam beradi. Bu tizim orqali talabalar, maktabdagi darsliklarni o'qigan va amaliyotda ham ishlab chiqish va malakasini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. O'zbekistonda dual ta'limning bir necha turlari mavjud. Eng mashhur dual ta'lim turlaridan biri kasbiy kolejlar va maktablar orasidagi hamkorlikdir. Bu tizimda talabalar, maktabdagi darsliklarni o'qigan va yangi bilimlarni amaliyotda joriy etish uchun kasbiy kolejga kirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Boshqa bir dual ta'lim turi O'zbekistonning oliy ta'lim muassasalarida to'g'risidir. Bunda talabalar universitet yoki kollejdagi darsliklarning yanada malakaviy darajada o'rganish uchun asosiy kasbiy mahoratlarini rivojlantirishlari mumkin bo'ladi. Bu tizimda talabalar, teorik bilimlarni o'rganib, amaliyotda ham ishlab chiqish va malakasini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. O'zbekistonda dual ta'lim tizimi o'quvchilarning kasbiy mahoratlari va ish bilan bog'liq bilimlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu tizim

orqali talabalar teorik bilimlarini amaliyotda joriy etish imkoniyatiga ega bo'lib, ularning kariyerasi uchun yaxshi tayyorlanadilar.

O'zbekiston Respublikasi professional ta'lim tizimida dual ta'limni takomillashtirish uchun bir necha qadamlarni ham kiritilishi mumkin:

1. Ish birliklari bilan hamkorlik: Dual ta'limning asosiy tamoyillaridan biri, ish birliklari bilan hamkorlik qilishdir. Bu, talabalarga amaliyotda ish tajribasi olish imkoniyatini beradi va o'quv jarayonida amalda qo'llanadigan bilimlarni oshiradi.

2. O'quv dasturlarining yangilanishi: Dual ta'limning muvaffaqiyatli bo'lishi uchun o'quv dasturlarining ish birliklarining zarur talablari va sohasidagi yangiliklarga moslashtirilishi kerak. Bu, talabalarining soha bo'yicha ko'nikmalarni takomillashtirish va soha talablari bilan tanishib chiqishiga yordam beradi.

3. Muhokama va tadqiqot: Dual ta'limni rivojlantirish uchun tadqiqot faoliyatini yanada kuchaytirish kerak. Bu, sohalarda muhim masalalarni identifikatsiya qilish, yangiliklarni kuzatib borish va universitetlar bilan ish birliklarini birlashtiruvchi loyihalar amalga oshirishga imkon beradi.

4. Talabalarining to'garaklilik darajasini oshirish: Dual ta'limning muvaffaqiyati uchun talabalarni amaliyotda ishlashga tayyorlash va ularning sohada to'garaklilik darajasini oshirish juda muhimdir. Bu, talabalarni ish bilan bog'liq masalalarni yechish, jamoat bilan hamkorlik qilish va ma'lumotlarni amaliyotda qo'llashga qodir qiladi.

5. Talabalar bilan hamkorlik: Dual ta'limni rivojlantirishda talabalar bilan hamkorlik qilish juda muhimdir. Talabalar, o'quvchilar va ish birliklarining fikr-mulohazalari, tajribalari va ko'maklashuvlari asosida tizimni takomillashtirish uchun hamkorlikni rivojlantirishi kerak.

Dual ta'limning rivojlanishi uchun bu va boshqa qadamlar o'zbekiston Respublikasi professional ta'lim tizimida talabalarining ishbilarmonligini oshirishi, sohada amaliyotda ishlash imkoniyatini berishi va soha talablari bilan moslashtirishi yordam beradi. Bu esa o'quv jarayonini sog'liqqa, iqtisodiyotga va mamlakat rivojlanishiga yo'naltiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030 – yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risidagi Prezident Shavkat Mirziyoyevning 29.04.2019 yildagi PF-5712 son farmoni. www.lex.uz sayti.

2. Ishmuhammedov R., Abduqodirov A., Pardayev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – T.: Iste'tod, 2008. -108 – b.

3. Yusupov X. Tizimli innovatsion yondashuv asosida ta'lim sifatini boshqarishning asosiy yo'nalishlari. – T.: Xalq ta'limi, 2019. – 44- b

4 Z. Nishanova. Bolalar psixodiagnostikasi. TDPU nashriyoti. Toshkent – 1998.

5 Запорожец А.В., Элконин Д.Б. Психология детей дошкольного возраста. – Москва. Просвещение. – 1964.